

ОЛЕКСІЙ КОНОНЕНКО
**УКРАЇНСЬКА
МІФОЛОГІЯ**
ЗБРОЯ, РИТУАЛИ,
ОБЕРЕГИ

Харків
«Фоліо»
2023

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

З ГЛИБИНИ ВІКІВ

Першим із слов'ян, хто розповів про походження та розселення слов'ян, був монах Києво-Печерського монастиря Нестор, який проживав у кінці XI — на початку XII ст. і за свою працю названий у слов'янському світі літописцем. Нестор вже тоді, маючи під рукою церковну догматичну літературу, та й, певно, апокрифи, свідчення мандрівників, географів та істориків, називає слов'ян нащадками трьох синів Ноя, мова яких з-поміж 72-х інших утворилася після вавилонського скупчення, які рушили через Малу Азію та Дунай до нових місць свого проживання. Ще до слов'янина Нестора в VI ст. свої думки про походження слов'ян описав готський історик Йордан (Йордан). Базуючись на античних традиціях, землі, де проживали слов'яни, він

називає Скіфією, слов'ян — венетами (хоч і в часи римських істориків Плінія і Тацита /початок нашої ери/, і в часи Йордана венети відомі як склавини і анти, або ж склавини і анти — дві складові об'єднання венетів).

Через багато століть було висловлено думку, що етнонім „венети” в античні часи додавався не тільки до жителів басейну Вісли, а й до населення інших регіонів. Про те свідчать назви міст на Адріатиці (Венеція), в Австрії (Відень), а також річки Вента в Латвії. Таким чином, можна припустити, що венети розселялися і в Прибалтиці.

Деякі дослідники вважають, що слов'яни можуть походити від етрусків (самоназва — расени), які в VIII ст. до н. е. створили високорозвинену культуру, що мала великий вплив на становлення та розвиток римської цивілізації. Такі припущення породили гіпотези про історію слов'янства ще з часів Троянської війни і походу на Єгипет через Палестину „народів моря” (XII ст. до н. е.).

Деякі сучасні історики припускають, що назви „венеди, склавини, анти” — екзоетноніми слов'ян, тобто їхня назва з боку інших народів: степняки іранського або тюркського походження називали сусідів-слов'ян „антами”, германці — „венетами”, а візантійці використовували слов'янську самоназву „склавіни” (від грецького „словени”, тобто люди, що володіють словом).

Багато хто припускає, що назва „слов'яни” пішла від „слово”; що слов'яни так називали себе, відрізняючи від іноземців, яких вони називали „німими”, „німцями”, тобто що ті не вміють розмовляти слов'янською мовою. У джерелах зустрічається назва слов'ян — „діти слова”. Час єдності слов'ян історики позначають до кінця I тис. н. е. Після цього почалося розселення слов'ян з праслов'янських територій, що між Віслою і Дніпром та в області Карпат, — у центральну та східну Європу. Від Ельби до Дніпра і від берегів Балтійського моря до півночі Балканського півострова проходила диференціація слов'ян.

Дослідження вчених свідчать, що у IV—III тис. до н. е. на слов'янських землях була розвинена **Трипільська культура**. Трипільці, які з Балканського півострова прийшли на правий берег Дніпра, були першими й найдавнішими хліборобами на нинішніх українських землях.

(В десяти хвилинах від Мелітополя знаходиться фантастичне нагромадження великих валунів — Кам'яна Могила. Цю доісторичну пам'ятку фіксують супутники. Енергетика цієї споруди заввишки з п'ятиповерхівку здавна приваблювала людину, а десять тисяч років тому тут залишили свої знаки — таємничі написи і послання — первісні люди. В цілому світі сьогодні, мабуть, немає більш давньої пам'ятки культури історії розвитку людства. Кам'яній Могилі понад 12 мільйонів років. Ієроглі-

фи з Кам'яної Могили вперше замалював на початку 1887 року професор М. Веселовський. А розібрався в них археолог Отто Бадер у 1950 році. Зважаючи на зображення мамонтів, волохатих носорогів, печерних ведмедів та левів, люди навідувалися до Кам'яної Могили ще 14 тисяч років тому. Бадер розшифрував в петрогліфах штрихи шумерського письма. Вони дуже схожі на клинописи з підручника німецького археолога Арно Пібеля „Основи шумерської граматики” (1923). У 1942—1943 рр. (під час Другої світової війни) німецьким експертам вдалося прочитати 40 „протошумерських написів”. Український вчений А. Г. Кіфішин у праці „Древнє святилище Кам'яна Могила. Досвід дешифрування протошумерського архіву XII—III тисячоліть до н. е.” (К., 2001) датує ті написи 6200 роком до н. е. Археологи згодні з думкою Кіфішина, що наприкінці IV тисячоліття до н. е. шумери пішли з Нижнього Подніпров'я до Месопотамії, а на зміну їм прийшли трипільці.)

Вчені, історики, археологи (В. Хвойка, А. Добровольський, М. Макаревич, О. Лагодовський, О. Шапошникова, В. Даниленко) на базі досліджень і фундаментальних відкриттів довели, що у палеометалічну добу на величезній території України жили об'єднані племена, котрі були знайомі „...з металургією бронзи, займалися скотарством, в якому переважала велика рогата худоба та коні. Вони використовували тяглову силу биків, знали гарбу, їздили верхи” (В. Даниленко).

Високими культурами великих територій ранньозалізного віку вважаються **Скіфська та Сарматська**. Між Дністром, Західним Бугом та Дніпром виникають давні племінні союзи і держави. Наймогутніші — Скіфія, Кімерія, античні держави Північного Причорномор'я.

Значний вплив на культурний розвиток слов'янських племен, починаючи з VII ст. до н. е., мали античні міста Північного Причорномор'я, зокрема Тира у гирлі Дністра (сучасний Білгород-Дністровський), Ольвія у гирлі Дніпра (територія нинішньої Миколаївської області), Пантікапей (у районі сучасного міста Керч). Під тиском скіфських племен грецькі міста Криму та Східного Причорномор'я об'єдналися в державу під назвою Боспор (Боспорське царство), на чолі держави стало місто Пантікапей.

Формування слов'янського етносу відбувалося до III—II ст. до н. е. Дослідники вважають, що період формування праслов'янських племен завершився на межі ери.

У II ст. до н. е. — I ст. н. е. виникла **Зарубинецька культура**, що була заснована праслов'янсько-балтійськими племенами в басейні середньої й верхньої течій Дніпра, Прип'яті, Південного Побужжя. Сколотські племена були витіснені сарматами у верхнє Подніпров'я в басейни Сожа і Сейна, де жили поморські племена, притиснуті із заходу германцями. На кінець I ст. н. е. півден-

на частина Зарубинецької культури стала базою для формування народів **Черняхівської культури**; пізніше на базі Зарубинецьких племен виникла **Київська археологічна культура** — майбутня етнічна основа (разом із черняхівцями) населення Київської Русі.

Однією з основних, пов'язаних із слов'янами-венетами, археологічних культур на межі нової ери була **Пшеворська культура**. Виникла вона на початку II ст. до н. е. внаслідок злиття різних лужицьких та поморських племен, а також за участю деяких племен скотів. Пшеворська та Зарубинецька культури слов'ян Дніпра і Дністра були дуже близькі. Поморські племена у складі народів Пшеворської археологічної культури на межі двох епох очолило велике племінне об'єднання венедів. Воно займало територію від Венедської затоки (південна і південно-західна частина Балтійського моря) до Карпатських гір включно. Об'єднання племен було необхідним для боротьби з готами. У I ст. н. е. римські історики Пліній Старший, Тацит, Птолемей згадують слов'ян під іменем „венеди”, „венети”. Племена Пшеворської археологічної культури брали участь у формуванні Черняхівської культури, а пізніше — **Празької**. Таким чином, вони є етнічним підґрунтям багатьох сучасних слов'янських народів.

Венеди західного регіону в процесі свого культурного розвитку поглинули якусь частину дакського

та германського етносу, східні слов'яни увібрали в себе значний балтський та сарматський культурний компонент.

У II ст. н. е. етнокультура та політична ситуація на слов'янських обр'ях стабілізувалася. Слов'янські племена розширили територію проживання, відродили традиційні види ремесел, хліборобство, спорудили металургійні центри. Тісним та плідним є зв'язок між слов'янськими групами Волині, Подністров'я, Подніпров'я; відбувається уніфікація культур, консолідація слов'янських племен вєнедів між Дніпром і Дністром.

Процес формування слов'янської культури був призупинений появою у II ст. н. е. германських племен. Войовничі готи захопили землі Мазовії і Підляшшя, а наприкінці цього ж століття посунули на Волинь. Слов'яни цих земель переселилися в Подністров'я і середнє Подніпров'я. Слов'янські племена Подністров'я зупинили завойовників і змусили їх повернути на схід у південне Побужжя.

Період III—IV ст. н. е. називають в історії періодом **Великого переселення народів**. Швидко зростає населення, розвиток господарської діяльності потребує нових земель під вирощування зернових і під пасовиська. Германські, слов'янські та сарматські племена переміщуються на територію Римської імперії, що займала значні території. Велике переселення народів розпочалося пересуванням готів з Прибалтики в Південне